

Małgorzata Cieślik-Florczyk

Problemy współczesnej kobiety w kontekście wizerunku kreowanego przez programy wyborcze partii politycznych z 2011 roku

Wstęp

Funkcjonowanie społeczeństwa, a zwłaszcza tworzących go jednostek, stanowi jedno z najważniejszych interdyscyplinarnych zagadnień badawczych. W szczególny sposób zainteresowania badaczy koncentrują się obecnie na problemach współczesnych kobiet. Mają oni bowiem świadomość społecznych konsekwencji wynikających z faktu, że w przestrzeni medialnej kobiety wciąż są przedstawiane w sposób stereotypowy. Eksponowanie określonych części ciała, wypełnianie obowiązków domowych, zajmowanie się dziećmi to tylko niektóre z sytuacji określających społeczno-kulturową rolę kobiety¹. Na jej postrzeganie wpływa także istniejący światopogląd społeczny, kulturowy i gospodarczy prezentowany za pośrednictwem mediów masowych, w tym Internetu. W ciągu wieków rola kobiety ulegała przemianom, co wiązało się m.in. z podjęciem przez nią pracy zawodowej. Zachodząca transformacja spowodowała pojawienie się nowych problemów wynikających głównie z konieczności godzenia

¹ Por. P. Lewiński, *Retoryka reklamy*, Wrocław 1999, s. 99–111.

ról rodzinnych i zawodowych, braku instytucjonalnego wsparcia ze strony państwa oraz trudności na rynku pracy. Wskazane problemy zostały dostrzeżone również przez polityków, co znalazło odzwierciedlenie w ich programach wyborczych. Celem artykułu jest więc zbadanie, jaki wizerunek kobiety wykreowały polskie partie polityczne w czasie kampanii wyborczej w 2011 r., a na tej podstawie z jakimi problemami współcześnie boryka się kobieta w perspektywie pełnionych ról społecznych. Dla realizacji wskazanego zamierzenia dokonana zostanie analiza programów partii politycznych, które znalazły się w Sejmie RP po wyborach w 2011 roku, tj. Platformy Obywatelskiej, Prawa i Sprawiedliwości, Ruchu Palikota, Polskiego Stronnictwa Ludowego i Sojuszu Lewicy Demokratycznej. W udzieleniu odpowiedzi na postawiony problem badawczy pomocne będzie usytuowanie badanej problematyki w szerszej perspektywie, analiza obecnej sytuacji społeczno-ekonomicznej Polski oraz umiejscowienie poszczególnych partii na osi liberalizm–konserwatyzm. Do realizacji wyznaczonych celów zastosowane zostaną trzy metody badawcze: analiza treści, metoda systemowa oraz porównawcza.

Kobieta – etymologia i pełnione role

Termin „kobieta” wszedł do języka polskiego w XVI wieku i według Aleksandra Brücknera pochodzi od „koby” (kobyły) lub „kobu” (chlewu), co oznacza, iż oba słowa są związane z dawnym obowiązkiem kobiet, jakim była hodowla świń². Niektórzy etymolodzy zwracają uwagę, iż wyraz ten może pochodzić od staroniemieckiego „kebse” (nałożnica, konkubina), „gabette” (małżonka, towarzyszka łoża) czy „kopfweiss” (białogłowa)³. *Słownik języka polskiego* definiuje kobietę jako „dorosłego człowieka płci żeńskiej”⁴. Biblia oraz Katechizm Kościoła Katolickiego podkreślają natomiast równość w godności

² K. Kubiak, *O pochodzeniu i zmianie znaczenia wyrazu „kobieta” na przestrzeni dziejów, czyli jak zmieniała się „kobieta” – krótki zarys historii wyrazu*, www.stare.verte.art.pl, 20.03.2013.

³ Tamże.

⁴ *Słownik języka polskiego*, www.sjp.pwn.pl, 20.03.2013.

kobiety i mężczyzny ze względu na stworzenie na podobieństwo Boże, wzajemne uzupełnienie oraz autonomiczność i komplementarność obu podmiotów⁵. Dokumenty kościelne kładą również nacisk na rolę kobiety jako żony i przekazicielki życia. Odzwierciedleniem historii słowa „kobieta” oraz jej funkcjonowania na przestrzeni dziejów jest jego współczesne rozumienie. Nauki społeczne postrzegają kobietę w kategorii *gender*, czyli płci społecznej, kulturowej, w odróżnieniu od płci biologicznej (ang. *sex*). *Gender* stanowią informacje, w oparciu o które człowiek tworzy sądy i podejmuje działania w interakcjach społecznych, w czasie których tworzy się płeć⁶. To konstrukt kulturowy obejmujący zbiór nakazów i zakazów, wyznaczający miejsce w przestrzeni społecznej oraz organizujący określone zachowania⁷. Odnosi się on do cech, zachowań, stereotypów czy ról przypisywanych poszczególnym płciom przez kulturę i społeczeństwo. Takie podejście znajduje odzwierciedlenie m.in. w zakresie ról społecznych wyznaczanych poszczególnym jednostkom przez społeczeństwo. Dawniej kobieta była przygotowywana do pełnienia roli żony, matki i opiekunki domowego ogniska (co dodatkowo utrwalała socjalizacja). Dominował model rodziny wielodzietnej i wielopokoleniowej.

Obecnie w społeczeństwie polskim przeważa model rodziny nuklearnej, tworzonej przez małżeństwo oraz dzieci, w którym kobieta oprócz ról rodzinnych spełnia także role zawodowe⁸. Podejmowanie przez kobietę pracy zarobkowej pociąga za sobą wiele zmian w zakresie życia społecznego i tworzy nowe problemy. Konsekwencją takiego stanu rzeczy staje się przesunięcie ról i społecznych pozycji w rodzinie, a w szczególności obniżenie pozycji męża i ojca⁹. Praca zawodowa kobiety powoduje jednak nie tylko wzrost jej ekonomicznej niezależności i polepszenie materialnej sytuacji rodziny, ale także

⁵ J. Pierzchalski, *Godność kobiety i mężczyzny*, www.pierzchalski.ecclesia.org.pl, 20.03.2013.

⁶ E. Mandal, *W kręgu gender*, Katowice 2007, s. 8.

⁷ M. Szopski, *Komunikowanie międzykulturowe*, Warszawa 2005, s. 32.

⁸ R. Boguszewski (opr.), *Rodzina – jej współczesne znaczenie i rozumienie*, www.cbos.pl, 30.12.2013.

⁹ S. Tyszka, *Stan i przeobrażenia rodzin polskich na przełomie wieków XX i XXI. Niedawna przeszłość i teraźniejszość*, [w:] *Współczesne rodziny polskie, ich stan i kierunek przemian*, red. S. Tyszka, Poznań 2001, s. 18.

ryzyko braku czasu dla siebie i rodziny¹⁰. Tezy te znajdują potwierdzenie w badaniach Głównego Urzędu Statystycznego. Od 2002 roku notuje się wzrost poziomu wykształcenia kobiet, które częściej niż mężczyźni podejmują działania na rzecz jego uzupełnienia¹¹. Istotne różnice można zaobserwować także w odniesieniu do źródeł utrzymania. Badanie wskazuje, że niezależnie od płci ¾ badanych pracuje zawodowo, a współczynnik kobiet na utrzymaniu mężczyzn jest podobny jak współczynnik mężczyzn będących na utrzymaniu kobiet¹². Co istotne, tylko co trzecia kobieta uznaje swoje dochody z pracy jako główne źródło utrzymania¹³. Wyniki tych badań wskazują na duże trudności z wejściem na rynek pracy absolwentów oraz większą liczbę aktywnych zawodowo mężczyzn niż kobiet. Kobiety mają duże problemy ze znalezieniem pracy, częściej pracują w charakterze niepełnozatrudnionych oraz wskazują jako główny powód bierności zawodowej opiekę nad innymi osobami¹⁴. Ponadto, dla życia społecznego i trwania rodziny istotne znaczenie ma fakt, iż w wyniku emigracji zarobkowej z Polski wyjechało ok. 2 mln osób, z czego 51% stanowią kobiety¹⁵. Na wskazane zmiany i sytuację społeczną, gospodarczą i polityczną Polski wpływ ma nie tylko akcesja Polski do Unii Europejskiej, ale także postępująca globalizacja ekonomiczna i związany z nią, obecny na światowych rynkach od 2008 r., kryzys gospodarczy. Według E. Mączyńskiej stanowi on konsekwencję błędów w polityce ustroju gospodarczego, zachwytu nad doktryną neoliberalną, zmiany paradygmatu rozwojowego, spadku produkcji i wzrostu sektora handlu oraz usług, kryzysów moralności, cywilizacji i zaufania do sektora finansowego¹⁶. Wzajemne uzależnienie od siebie światowych gospodarek powoduje, że skutki kryzysu odczuwa również Polska.

¹⁰ F. Adamski, *Rodzina. Wymiar społeczno-kulturowy*, Kraków 2002, s. 206.

¹¹ L. Nowak, *Raport z wyników Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2012, s. 58, 62, www.stat.gov.pl, 30.12.2013.

¹² Tamże, s. 69.

¹³ Tamże.

¹⁴ Tamże, s. 77, 79, 86.

¹⁵ Tamże, s. 101.

¹⁶ Zob. M. Mączyńska, *Ekonomia w warunkach gospodarki nietrwałości*, [w:] *Ekonomia i ekonomiści w czasach przełomu*, red. E. Mączyńska, J. Wilkin, Warszawa 2010, s. 59–79.

Spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego, nasilenie się inflacji, powiększający się zasięg bezrobocia, wysoki deficyt budżetowy i dług publiczny to tylko niektóre z niekorzystnych tendencji rzutujących na poziom życia i warunki materialne Polaków¹⁷. Wskazana problematyka została zauważona przez polityków głównych polskich partii politycznych, czego egzemplifikację stanowią niektóre zapisy w programach wyborczych.

Ideologie partii politycznych

Sposób definiowania kobiety i pełnionych przez nią ról w społeczeństwie, przedstawiony w programach partii, zależy od wzorów i wartości funkcjonujących w ramach przyjmowanej przez podmioty polityczne ideologii. Liberalizm światopoglądowy cechuje indywidualizm (autonomiczna i najważniejsza jednostka przeciwstawiana grupom), wolność jako wartość nadrzędna, społeczeństwo jako suma jednostek, formalna równość i sprawiedliwość, poszanowanie dla praw naturalnych oraz uznanie państwa demokratycznego i rządów prawa. Liberalizm gospodarczy cechuje zaś wolność ekonomiczna związana z faworyzowaniem własności prywatnej i wolnego rynku¹⁸. Dla konserwatystów światopoglądowych człowiek posiada ograniczoną racjonalność i moralność, istotna jest tradycja, antyegalitaryzm, organiczne, wspólnotowe i hierarchiczne społeczeństwo, prawo jako ustępstwo wspólnoty na rzecz jednostki oraz idea państwa oparta na nierówności, elitaryzmie, autorytecie, władzy i hierarchii. Konserwatyzm gospodarczy jest sceptyczny wobec wolnego rynku i kładzie nacisk na poszanowanie własności prywatnej¹⁹. Między liberalizmem i konserwatyzmem można usytuować socjalizm (współcześnie jego odmianę stanowi socjaldemokracja). W sprawach światopoglądu cechuje go ujmowanie społeczeństwa jako powiązanych ze sobą grup, kolektywistyczna koncepcja człowieka, ograniczenie wolności

¹⁷ *Sytuacja społeczno-gospodarcza Polski w 2011 r.*, www.mir.gov.pl, 30.12.2013 r.

¹⁸ R. Tokarczyk, *Współczesne doktryny polityczne*, Kraków 2005, s. 69–75.

¹⁹ Tamże, s. 124–129.

jednostki, państwo jako zło konieczne, prawo jako środek do realizacji socjalistycznych celów oraz równość i sprawiedliwość społeczna. W kwestiach gospodarczych: przewaga własności społecznej i państwowej nad prywatną²⁰.

Usytuowanie ideologiczne poszczególnych partii politycznych posiada szczególne znaczenie dla definiowania obrazu kobiety w społeczeństwie i jednocześnie pozwala odróżnić się od innych podmiotów. Sam termin ideologia można zdefiniować jako pewien zespół idei, który stanowi podstawę zorganizowanej działalności politycznej dążącej do utrzymania, przekształcenia lub obalenia funkcjonującego systemu sprawowania władzy²¹. Jest to opis istniejącej rzeczywistości, który ją porządkuje, wraz z określoną wizją przyszłości i wskazaniem sposobu dokonania zmiany²². Warto zaznaczyć, że obecnie mamy do czynienia z rozmywaniem granic między partiami, ze względu na przyjmowanie światopoglądu społecznego i ekonomicznego z różnych ideologii.

W początkowej fazie swojego rozwoju Platforma Obywatelska postrzegana była jako partia mało wyrazista, mało ideowa, mało samodzielna, słabo zorganizowana i nieposiadająca konkretnego wizerunku. Przed wyborami parlamentarnymi w 2004 roku zmieniła jednak strategię i stała się bardziej powszechna, konserwatywna światopoglądowo i liberalna gospodarczo²³. Prawo i Sprawiedliwość od początku kładło nacisk na konieczność walki z przestępczością i potrzebę naprawy państwa, tak aby było ono silne, sprawiedliwe, moralne, osadzone w sferach wartości i łączące rozwój gospodarczy z ochroną najbiedniejszych. Przed wyborami w 2005 roku PiS jawił się jako ugrupowanie umiarkowanie prawicowe, które jest wrażliwe na kwestie społeczne. Symbolem przemian miała być IV Rzeczpospolita. Z czasem partia stała się bardziej radykalną, skupioną na walce z „układami”²⁴. Przed wyborami w 2005 roku PiS postawił opinii publicznej pytanie dotyczące wyboru Polski liberalnej (utożsamia-

²⁰ Tamże, s. 166–170.

²¹ A. Heywood, *Ideologie polityczne. Wprowadzenie*, Warszawa 2003, s. 253.

²² Tamże, s. 253.

²³ D. Dolińska, *Spółeczny wizerunek partii politycznych*, Toruń 2009, s. 239–242.

²⁴ Tamże, s. 243–248.

nej z PO) lub solidarnej (utożsamianej z PiS). Wykreowany podział przyczynił się do umocnienia wizerunku obu ugrupowań i zaostrzył istniejące antagonizmy. Obecnie partię tę można zaklasyfikować jako konserwatywną światopoglądowo i lewicową w aspekcie gospodarczym. W przypadku Sojuszu Lewicy Demokratycznej skoncentrowanie na sprawach socjalnych, sprawiedliwości społecznej i ochronie praw pracowniczych pozwala usytuować tę partię jako socjaldemokratyczną zarówno pod względem ideowym, jak i ekonomicznym²⁵. Ze względu na popieranie przez Ruch Palikota (obecnie Twój Ruch) rozdziału państwa od Kościoła, liberalizacji ustawy aborcyjnej czy legalizacji miękkich narkotyków można uznać go za partię lewicową ideowo. Pod względem gospodarczym – ulgi dla rodzin wielodzietnych, wydłużenie wieku emerytalnego – Twój Ruch można zaklasyfikować jako socjalliberalny²⁶. Polskie Stronnictwo Ludowe, sprzeciwiając się legalizacji aborcji, eutanazji, miękkich narkotyków, rejestracji związków homoseksualnych oraz popierając interwencjonizm państwowy i zasady sprawiedliwości społecznej, jest partią konserwatywną pod względem światopoglądowym i socjaldemokratyczną pod względem ekonomicznym. Jednocześnie badacze podkreślają, że PSL to partia neoagrarna – oparta na solidaryzmie klasowym i separatyzmie chłopów oraz kładąca nacisk na ewolucyjną przebudowę społeczną, z uwzględnieniem interesów rolnictwa²⁷. Z zarysowanego modelu widać, że o ile pod względem światopoglądowym partie są zróżnicowane, o tyle w gospodarce kierują się ku socjalizmowi i społecznej gospodarce rynkowej.

Wizerunek i problemy kobiet

Analizując obraz kobiety w programach wyborczych partii politycznych, należy odnieść się do zagadnienia jej wizerunku, który wiąże się z pojęciem wspomnianego już stereotypu. Według Reiholda Ber-

²⁵ M. Tyrała, *Podstawowe cechy współczesnej ideologii socjaldemokratycznej w Polsce*, www.geopolityka.net, 30.12.2013.

²⁶ Tamże.

²⁷ R. Tokarczyk, *Współczesne doktryny...*, s. 238–239.

gela, wizerunek to wyobrażenie, które jest uproszczone, przesadzone i wartościujące, nieposiadające ograniczeń ważności i niepoddające się dostatecznie empirycznemu potwierdzeniu²⁸. Kształtuje się ono w oparciu o mechanizm uproszczenia przez typologizację, uogólnienie jednostkowych doświadczeń, przerysowanie oraz pozytywne lub negatywne wartościowanie²⁹.

Takie terminologiczne nakreślenie badanej problematyki umożliwia charakterystykę wizerunku kobiety prezentowanego w poszczególnych programach wyborczych. PO w swoim dokumencie *Następny krok. Razem* zwraca uwagę na kobietę z perspektywy spełnianych przez nią funkcji społecznych, w szczególności wypełniania roli matki. W programie wyborczym wskazano najważniejsze decyzje podjęte w czasie poprzedniej kadencji. Podkreślono wydłużenie urlopów macierzyńskich z 18 do 20 tygodni oraz wprowadzenie dwutygodniowych urlopów „tacierzyńskich”, zwiększenie dostępności miejsc w żłobkach i przedszkolach oraz klubach dziecięcych, ułatwień w zatrudnieniu niania – do pensji których państwo dokłada się, opłacając składki na ubezpieczenie zdrowotne i społeczne³⁰.

Politycy PSL w swoim programie zwracają uwagę na kobietę, której ograniczone możliwości znalezienia pracy i brak stabilizacji ekonomicznej rzutują negatywnie na możliwość założenia rodziny. Utrudnia to lub wręcz uniemożliwia kobietom rozpoczęcie wypełniania roli żony i matki. Dokument jako najważniejsze trudności ekonomiczne zniechęcające do zawierania małżeństw i zakładania rodzin wskazuje brak stabilizacji zatrudnienia, niskie zarobki, wysoki poziom bezrobocia, słabą jakość opieki zdrowotnej oraz niski poziom życia. Podobnie jak PO, także PSL traktuje pracę zawodową kobiet jako wtórną w stosunku do obowiązków wobec rodziny.

Wizerunek kobiety jako przekazicielki życia i matki wyłania się również z programu PiS. W porównaniu do poprzednich dokumentów dużo większy nacisk położono na wypełnianie roli zawodowej. Warto

²⁸ D. Dolińska, *Społeczny wizerunek...*, s. 224.

²⁹ Tamże, s. 224.

³⁰ *Następny krok. Razem. Program wyborczy 2011*, s. 100–101, www.platforma.org, 24.04.2012.

jednak zauważyć, że praca zarobkowa kobiety jest tutaj postrzegana przez pryzmat wypełniania obowiązków domowych, które mają znaczenie pierwszorzędne. Potwierdzeniem tego jest poparcie wprowadzenia ochrony prawnej dla matek niekorzystających z urlopu wychowawczego i chcących pracować w niepełnym wymiarze czasu ze względu na opiekę nad dzieckiem. Ponadto, możliwość tworzenia przyzakładowych żłobków i przedszkoli ze środków zakładowego funduszu świadczeń socjalnych oraz ulgi dla przedsiębiorców na pracowników powracających z urlopu macierzyńskiego i wychowawczego³¹. Partia skłania się do opieki socjalnej, proponując zwiększenie finansowania z budżetu państwa składek na ubezpieczenie rentowe i emerytalne rodziców korzystających z urlopów wychowawczych³². W dokumencie znaleźć można krytykę niewystarczającej i słabej opieki nad kobietami w ciąży i dziećmi, utrudnienia w dostępie do bezpłatnych świadczeń zdrowotnych oraz przesadną biurokrację w wymaganiu różnych zaświadczeń³³.

W zupełnie innym duchu obraz kobiety kreują partie o charakterze lewicowym. SLD w swoim programie wyborczym wskazuje na trudności kobiety w wypełnianiu ról rodzinnych i zawodowych, które uwarunkowane są dyskryminacją kobiet przejawiającą się w dwóch aspektach. Pierwszy dotyczy niewystarczającego stopnia realizowania zasady równości i równego traktowania kobiet i mężczyzn (propagowania związków partnerskich i równego wynagrodzenia za wykonywanie tej samej pracy). Drugi utrwalania tradycyjnej roli kobiety (macierzyństwa i opieki nad domem), konsekwencją czego jest znacznie większe poświęcenie w opiece nad dziećmi ze strony rodzicielek niż ze strony ojców³⁴. Politycy jako genezę problemów z wypełnianiem ról wskazują m.in. niechęć przedsiębiorców do zatrudniania kobiet ze względu na ryzyko zajścia w ciążę, niższe o średnio 20% wynagrodzenie za tę samą pracę oraz zagrożenie jej

³¹ *Polska Nowoczesna Polska Solidarna Polska Bezpieczna*, s. 166–167, www.programpis.org.pl, 24.04.2013.

³² Tamże, s. 166.

³³ Tamże, s. 170.

³⁴ *Lepsze życie. Sprawiedliwa polityka społeczna*, s. 19–20, www.rksld.home.pl, 24.04.2013

utraty³⁵. Partii rządzącej zarzuca się brak pomysłu na rozwiązanie problemu wysokiej liczby ciąż nastolatek i brak wsparcia dla kobiet mających problemy z zajściem w ciążę (np. dofinansowania zapłodnienia *in vitro*)³⁶. W programie dotyczącym polityki społecznej (*Lepsze życie. Sprawiedliwa polityka społeczna*) partia wskazuje na wyzwania stojące przed instytucjami państwa – bezpośrednio dotyczące kobiet, tzn. związane z zachęcaniem kobiet do zakładania rodzin, takie jak: słaba jakość opieki ciężarnych (ograniczony dostęp do badań), wycofanie z pracy po urodzeniu dziecka, zbyt mała liczba żłobków, przedszkoli oraz zbyt wysoki podatek VAT na ubrania dla dzieci³⁷.

Najbardziej rewolucyjny charakter ma program wyborczy Ruchu Palikota (obecnie Twojego Ruchu). Według dokumentu tej partii współczesna kobieta funkcjonuje w ramach modelu patriarchalnego, gdzie dominującą pozycję posiada mężczyzna, a jej powinnością jest bycie żoną, matką oraz opiekunką domowego ogniska. Zdaniem polityków partii, wizerunek kobiety mającej spełniać tradycyjne role jest przejawem jej dyskryminacji w życiu społecznym, z czym należy walczyć poprzez propagowanie zasad równości płci. Dokument nawiązując do najważniejszych źródeł dyskryminacji, mówi o braku dostępu do aborcji i podkreśla, że decyzja o urodzeniu dziecka powinna należeć do kobiety³⁸. Program wskazuje także na brak wsparcia ze strony państwa dla kobiet mających problem z zajściem w ciążę oraz potrzebę finansowania z budżetu państwa zapłodnienia *in vitro*³⁹. Wyraźny akcent pada również na gorszą od mężczyzn sytuację czy pozycję na rynku pracy, gdzie wykonująca taką samą pracę kobieta otrzymuje niższe wynagrodzenie⁴⁰.

Z powyższej analizy widać wyraźnie, że wizerunek kobiety zawarty w programach wyborczych poszczególnych partii funkcjonujących na polskiej scenie politycznej zależy od propagowanej ideologii.

³⁵ Tamże, s. 20.

³⁶ *Jutro bez obaw*, s. 117, www.sld.org.pl, 24.04.2013.

³⁷ Tamże, s. 15.

³⁸ *Ruch Poparcia, Nowoczesna Polska*, s. 4, www.ruchpalikota.org.pl, 24.04.2013.

³⁹ Tamże, s. 11–12.

⁴⁰ Tamże, s. 11.

Partie konserwatywne (prawicowe) kładą nacisk na wypełnianie przez kobiety podstawowej roli, za jaką uważa się dbanie o domowe ognisko. Praca zawodowa kobiety jest akceptowana, ale ma znaczenie drugorzędne (czy wtórne) w stosunku do obowiązków wobec rodziny. Partie o charakterze lewicowym (socjaldemokratycznym) nie podważają natomiast wypełniania przez kobiety tradycyjnych ról, ale wskazują na prawo kobiet do rozwoju osobistego i zawodowego. Przeciwdziałają się patriarchalnemu modelowi rodziny i dyskryminacji w społeczeństwie, propagując równość płci. Jest to szczególnie widoczne w przypadku pracy zawodowej, gdzie postuluje się równe traktowanie w dostępie do stanowisk i tego samego wynagrodzenia.

Propozycje poprawy sytuacji kobiet

Bez względu na przyjmowaną ideologię partie polityczne są zgodne co do konieczności wprowadzenia nowych rozwiązań, mających ułatwić kobiecie godzenie życia osobistego z pracą zawodową. W związku z tym w swoich programach wyborczych zawarły one szereg propozycji mających wesprzeć kobiety w ciąży i matki niepracujące zawodowo, a także kobiety, które chcą łączyć opiekę nad dziećmi z pracą zawodową.

PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ – KOBIETA JAKO MATKA

	PO	PSL	PiS	SLD	RP
finansowanie znieczulenia okołoporodowego	+		+	+	
poród rodzinny	+		+		
zwiększenie ulgi na trzecie i kolejne dziecko	+				
profilaktyka zdrowotna dla ciężarnej i matki z dzieckiem		+	+	+	
szkolenia dla przyszłych rodziców			+	+	
finansowanie przez państwo zapłodnienia <i>in vitro</i>				+	+
obligatoryjność urlopu macierzyńskiego			+		
wydłużenie urlopu macierzyńskiego			+		
zwiększenie miejsc w przedszkolach i żłobkach	+	+		+	

	PO	PSL	PiS	SLD	RP
równa dotacja na dziecko w przedszkolach publicznych i prywatnych	+		+		
bezpłatne (częściowo płatne) przedszkola		+	+	+	
punkty i przewijaki w miejscach publicznych (np. na uczelni)	+		+		
poszerzenie świadczeń socjalnych i szybsze ich wypłacanie		+		+	
większe zwolnienia podatkowe na produkty i usługi dla dzieci		+		+	
specjalne miejsca na parkingach dla osób z dziećmi			+		
pierwszeństwo obsługi ciężarnych i matek w urzędach, sklepach			+		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie programów wyborczych partii politycznych.

Z powyższej tabeli wynika, iż partie polityczne w swoich programach położyły nacisk na określenie sposobów wsparcia kobiet w ciąży oraz matek. W przypadku ciężarnych uwagę zwrócono na poprawę profilaktyki zdrowotnej, a zwłaszcza przygotowanie do narodzin dziecka poprzez szkolenia dla przyszłych rodziców, finansowanie znieczulenia przy porodzie i umożliwienie porodu rodzinnego. Największa zgodność co do proponowanych rozwiązań istnieje pomiędzy PO, PiS i SLD. Problematyka ta jest słabo poruszona w dokumentach PSL i RP. Przegląd koncepcji pomocy matkom umożliwia wskazanie dwóch kierunków, które związane są z instytucjonalnym wsparciem ze strony państwa. Pierwszy koncentruje się na zwiększeniu miejsc w przedszkolach i żłobkach, zapewnieniu do nich pełnego dostępu i finansowania z budżetu państwa. Drugi zaś odnosi się do poszerzenia świadczeń socjalnych, szybszego ich wypłacania oraz wprowadzenia ulg podatkowych na produkty i usługi dla dzieci.

Wskazane propozycje, mające ułatwić kobiecie łączenie obowiązków związanych z wychowywaniem dzieci z obowiązkami zawodowymi, pozwalają na wyciągnięcie kilku wniosków. Po pierwsze, większość partii jest zgodna co do potrzeby wprowadzenia zmian w kierunku zrealizowania zasady równego wynagradzania kobiet i mężczyzn za wykonywanie tej samej pracy. Po drugie, warto

zauważyć, iż w większości analizowanych dokumentów brak jest systemowych rozwiązań mających bezpośredni wpływ na poprawę sytuacji pracujących zawodowo kobiet. Po trzecie, tylko programy PiS i SLD nawiązują do godzenia przez kobiety roli matki i pracownicy. Zwracają uwagę na zapewnienie kobiecie pracy, jej ochrony i zachęcanie do jej podejmowania po okresach przerwy związanych z przebywaniem na urlopie macierzyńskim i wychowawczym.

PROPOZYCJE ROZWIĄZAŃ – KOBIETA JAKO PRACOWNICA

	PO	PSL	PiS	SLD	RP
nowa zasada – równa płaca za równą pracę	+		+		+
zmniejszenie bezrobocia		+			
ochrona miejsc pracy dla matek i ojców powracających z urlopów			+		
elastyczny czas pracy dla matek				+	
stworzenie zachęt do wydłużania aktywności zawodowej kobiet			+		
zaliczenie urlopów wychowawczych do okresu składkowego			+	+	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie programów wyborczych partii politycznych.

Wnioski

Analiza programów wyborczych polskich partii politycznych zasiadających w Sejmie po wyborach w 2011 roku wskazuje na kilka tendencji.

Z badanych dokumentów jednoznacznie wylania się wizerunek kobiety postrzeganej w kategorii realizowanych funkcji w społeczeństwie. Szczegółowe rozważania pozwalają wyznaczyć dwie linie podziału w zakresie pełnionych obowiązków: kobiety jako matki i kobiety jako pracownicy. Co ciekawe, w przypadku prezentowania problemów kobiety w wypełnianiu roli zawodowej często spogląda się na nią z perspektywy wypełnianych przez nią obowiązków wobec rodziny. W większości programów pierwszorzędne znaczenie ma bowiem kobieta postrzegana jako matka.

Badacz, analizując treść programów, może także określić wyzwania, jakie stoją przed kobietą ciężarną i/lub matką. Pierwsze odnosi się do problemu znalezienia stabilnej i dobrze płatnej pracy, która pozwoli kobiecie zdecydować o urodzeniu dziecka. Zauważa się, że kobiety dotyka dyskryminacja w formie niższej płacy za tę samą pracę, strach przed jej utratą i problemy z powrotem po urlopie macierzyńskim. Drugie związane jest z okresem bycia w ciąży i dotyczy otrzymania odpowiedniej opieki medycznej w czasie jej trwania, jak i podczas porodu, oraz zapewnienia odpowiedniej ilości miejsc w żłobkach i przedszkolach. W przeciwieństwie do pozostałych podmiotów PiS i SLD podkreśliły potrzebę podjęcia działań, które ułatwią kobiecie godzenie ról pełnionych w rodzinie i ról zawodowych.

Polskie partie polityczne w czasie kampanii w 2011 roku wysunęły szereg propozycji polepszenia sytuacji ciężarnych i matek. Wśród nich szczególne znaczenie ma poprawa profilaktyki zdrowotnej kobiet w ciąży, matek i dzieci oraz pełny, bezpłatny dostęp do żłobków i przedszkoli. Na wspierane przez partie rozwiązania wpływa wyznawana przez nie ideologia. Przykład stanowi stosunek do finansowania przez państwo zapłodnienia *in vitro*. O ile lewicowe SLD i RP (obecnie TR) popierają takie rozstrzygnięcie, o tyle prawicowe PiS jest temu przeciwne.

Podsumowanie

Kobieta w programach przed wyborami parlamentarnymi została przedstawiona jako ciężarna i/lub matka. Politycy wskazując najważniejsze problemy, z jakimi się ona zмага, położyli nacisk na niewystarczającą opiekę medyczną w czasie ciąży, porodu oraz walkę z dyskryminacją przejawiającą się w braku równouprawnienia płci w zakresie otrzymywania wynagrodzenia za taką samą pracę. Trudności w godzeniu ról rodzinnych z zawodowymi oraz problemy ze znalezieniem stabilnego zatrudnienia wpływają negatywnie na decyzję o zawarciu małżeństwa i założeniu rodziny, co przyczynia się do spadku wskaźnika dzietności i starzenia się społeczeństwa. Politycy dostrzegają negatywne zjawiska zachodzące w systemie

społeczno-ekonomicznym i wskazują rozwiązania służące zdobyciu poparcia wyborców, za którymi nie kryją się jednak konkretne wytyczne umożliwiające ich realizację.

Prezentowanie kobiet z perspektywy wypełnianych ról społecznych przyczynia się do utrwalania stereotypów społecznych na ich temat. Postrzeganie kobiety głównie przez pryzmat wypełnianych obowiązków domowych, bycia żoną i matką przyczynia się także do ich dyskryminacji w przestrzeni publicznej. W efekcie ze zjawiskiem braku równości płci mamy do czynienia m.in. na rynku pracy. Przyczyną takiej sytuacji są zarówno czynniki wewnętrzne, związane z koniecznością godzenia ról rodzinnych i zawodowych, oraz zewnętrzne, odnoszące się m.in. do braku instytucjonalnego wsparcia ze strony państwa. Dyskryminacja na rynku pracy dotyka kobiety na każdym jej etapie, począwszy od poszukiwania pracy, aż po jej wykonywanie, i dotyczy m.in. treści ogłoszeń o pracę, pytań na rozmowie kwalifikacyjnej, nierównego dostępu do stanowisk, awansów, doksztalcania się czy przyznawanego wynagrodzenia.

Małgorzata Cieślik-Florczyk

Problems of a contemporary woman in the context of the image created by the election platforms of the political parties from 2011

Currently, the issue of the functioning of women in the society and their problems in reconciling family and professional roles are one of the major interdisciplinary research subjects. This issue was also raised in the election programs of political parties that were in the Polish parliament after the elections in 2011 (Civic Platform, Polish People's Party, Law and Justice, the Democratic Left Alliance and Palikot's Movement). The aim of this study is to characterize the image of women created in the electoral programs and to indicate the basic problems and challenges of women, their causes and proposed solutions. Therefore, the program documents were analyzed from the perspective of two social roles fulfilled by women- mothers and workers. In order to achieve set objectives, the issues were situated in the broader context taking into account social, political and economic situation.